

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

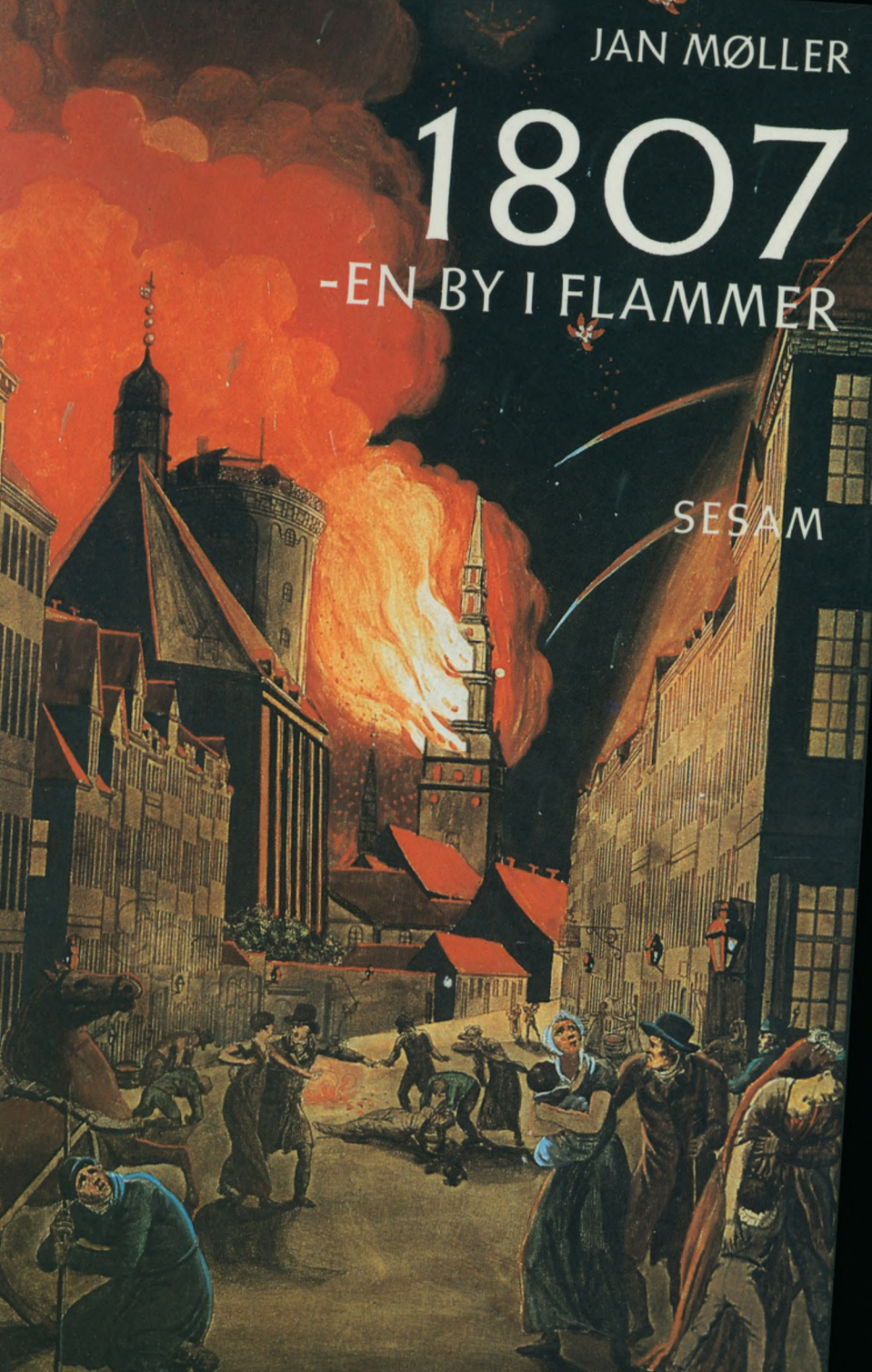
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JAN MØLLER

1807

-EN BY I FLAMMER

SESAM

1807

-en by i flammer

JAN MØLLER

1807

-en by i flammer

SESAM

© Forlaget Sesam a/s, 1982

Grafisk tilrettelægning: Lars Thorsen

Forlagsredaktion: Georg Vejen, Per Kølle,

Frithiof Hansen

Trykt i Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg, 1982

ISBN 87-7324-866-5

Omslag: Situationsbillede fra den

tredie nat under bombardementet,

hvor Vor Frue Kirkes spir er

skudt i brand. Motivet er set fra

Landemærket. Tegnet af C. W. Eckersberg.

Indhold

Indledning	7
Hvordan begyndte det?	8
Et falsk rygte	10
Jacksons mission	11
Englænderne går i land	13
København forbereder sig	16
Forhistorien	21
Grebet strammes	26
Udfaldet i Classens Have	28
Bombardementet begynder	31
Bomber og raketter	34
Dagen efter	39
Bombardementet genoptages	42
Den tredje nat	46
København overgiver sig	47
Den ødelagte by	50
Fjendens bytte	54
Efterspillet	56
Hvornår skete det?	58
Litteraturfortegnelse	62

Indledning

I dagene 2. til 5. september 1807 blev København bombarderet – eller bombet, som man lærte at sige under den 2. verdenskrig. Det er i 1982 netop 175 år siden.

Set med datidens øjne var det en skelsættende begivenhed. Krige var noget, der som regel foregik på en slagmark mellem soldater. At gennemføre terrorhandlinger, som var bevidst rettet mod civilbefolkningen, for at opnå militære mål brugte man ikke. Det var derfor et chok for Københavns befolkning, da den engelske besættelsesmagt gjorde alvor af sine trusler og indledte bombardementet.

Der er i årenes løb talt og skrevet meget om begivenheden. Mange øjenvidner har beskrevet de grufulde nætter, og samtidige kunstnere har gengivet situationerne i tegninger, stik og malerier.

Hensigten med dette lille skrift er at samle en række af disse beretninger i ord og billeder og samtidig gøre rede for de politiske forhold, der førte frem til selve bombardementet.

»... Det begyndte en smuk sommerdag at skumre. Jeg, min søster og nogle andre børn sad ude midt i gården og legede præsten på prædikestolen. Ved posten stod en mand og en kone, der vred vasketøj. Værtens pige løb og gennede en lille hund ind, og en soldat var i færd med at pumpe sit geværløb rent. Alt var den dybeste, hyggeligste sommeraftensfred.

Pludselig hørtes et par svære skud. »Nu begynder de!« råbte alle, men da man ikke så følger af skuddene, blev de gamle roligt ved deres gerning. Kun vi børn gik efter min mors befaling ind i gangen. Næppe var vi imidlertid kommet vel derind, før en bombe styrtede ned i forhuset, rev et fag vinduer

til gården med sig, faldt ned ikke langt fra folkene ved posten, og sprang i mange stykker, som tillige med brostenene dansede om dem.

De tog flugten, og en almindelig forfærdelse bredte sig, for nu blev den skrækelige skyden uophørlig. De lysende bomber fløj i deres stødvise fart hvislende gennem luften, blussende brandrør krydsede hverandre og susede ned på alle sider. Alle var i den frygteligste angst og forvirring. ...«

Sådan indledes en af de mest kendte og bedst formulerede skildringer af Københavns bombardement i 1807. Den er skrevet af teaterhistorikeren *Thomas Overskou* (1798-1873), der som niårig oplevede begivenheden på nærmeste hold. Ganske vist var Overskou over 60 år gammel, da han skrev sine erindringer, men den uhyggelige oplevelse havde præget sig dybt i hans sind, og hans beretning virker overbevisende troværdig.

Det er en kendsgerning, at Københavns indbyggere i tre nætter blev udsat for et bombardement – en bevidst terror-handling. Men begivenheden har en lang og broget forhistorie. Lad os se lidt på den.

Hvordan begyndte det?

Det var lykkedes Frankrigs enehersker, kejser *Napoleon*, på forbavsende få år at udstrække sin magt langt ud over Frankrigs grænser, og det var hans drøm at knække England ved at foretage en invasion. Men den engelske flåde var for stærk. Frankrigs egen flåde var blevet delvis ødelagt under slaget ved Trafalgar i oktober 1805, hvor admiral Horatio Nelson besejrede den forenede fransk-spanske flåde.

Danmarks krigsflåde var derefter den største på det europæi-

ske fastland, og der er næppe tvivl om, at Napoleon overvejede at sikre sig denne flåde. I hvert fald betragtede England dette skaktræk som en nærliggende mulighed.

Napoleon klarede sig bedre på landjorden. I december 1805 sejrede han i slaget ved Austerlitz, og i oktober 1806 rykkede den franske kejser ind i Prøjsen og holdt tre uger senere sit indtog i Berlin som sejrherre.

England stod nu mere isoleret end nogensinde tidligere. Der var lagt op til den totale krig. Den danske regering håbede til det yderste, at det ville lykkes at holde landet uden for det store europæiske opgør og bevare neutraliteten, men erkendte, at det ville blive meget vanskeligt.

Størstedelen af den danske hær var opstillet i Holsten ved rigets sydgrænse, fordi et angreb fra Napoleons tropper lå inden for mulighedernes grænse – det var endog mere sandsynligt end et engelsk angreb. Ud fra den betragtning opholdt Danmarks faktiske regent, *kronprins Frederik* – den senere Frederik 6. – sig i Kiel sammen med udenrigsministeren, *Christian Bernstorff*.

I Berlin udstedte Napoleon bestemmelsen om den såkaldte *fastlandsspærring*. Den var rettet mod England og gik ud på, at hverken Frankrig eller de franskbesatte lande i Europa måtte have nogen som helst økonomisk forbindelse med England. De britiske Øer skulle afskæres fra omverdenen. Det var lettere sagt end gjort, for Frankrigs egen flåde var utilstrækkelig til formålet. Det var derfor, at Frankrigs allierede skulle deltage i blokaden.

Engelsk ejendom skulle beslaglægges, britiske borgere skulle betragtes som krigsfanger og alle breve og pakker til England skulle holdes tilbage.

England svarede igen ved at dekretere blokade af alle franske havne og ved at erklære alle franske skibe for lovlig prise, d.v.s. at England nu ville opbringe og beslaglægge alle de franske skibe, som man kom i nærheden af.

Den krigslignende situation var en stor ulykke for den danske skibsfart. Hvis Danmark nu sluttede forbund med England, ville Frankrig sandsynligvis besætte hertugdømmerne og hele Jylland. Tilsluttede Danmark sig fastlandsspærringen, ville England vende sig mod Danmark. Det ville ødelægge udenrigshandelen og skibsfarten.

Men Danmark fik ikke lov til at vælge frivilligt. Da Frankrig havde kæmpet med Rusland, blev der den 7. juli 1807 sluttet fred i byen Tilsit i Østprensen. En af aftalerne gik ud på, at også neutrale stater – herunder Danmark – skulle tvinges til at deltage i fastlandsspærringen. Og så begyndte begivenhederne at tage fart.

Nu var næsten hele det europæiske fastland forenet i kampen mod England. Napoleons magt havde nået sit højdepunkt, og England følte sig for alvor isoleret. Da forhandlingerne i Tilsit mellem Frankrig og Rusland var hemmelige, var der grobund for alle mulige rygter, og det var et af disse rygter, som satte aktionen mod København i gang.

Et falsk rygte

Den engelske udenrigsminister, *George Canning*, modtog i juli 1807 et privat brev fra en engelsk diplomat, lord *Pembroke*, der opholdt sig i København på gennemrejse. *Pembroke* påstod i brevet, at den danske flåde var ved at blive udrustet. Det gav *Canning* den opfattelse, at Danmark nu skulle stille sin ret betydelige flåde til rådighed for Napoleon.

Det måtte for enhver pris forhindres. *Canning* skrev straks til den engelske gesandt i København, *Garlike*, og bebrejdede ham, at han ikke omgående havde rapporteret den alarmerende nyhed. Det havde *Garlike* ikke af den gode grund, at alle flådens skibe lå aftaklet ved Nyholm, og at der slet ikke forelå

planer – endsige aftaler – om at gøre flåden sejlklar og lade den blive sat ind i kampen mod England.

Canning troede imidlertid fuldt og fast på det falske rygte og mente, at Garlike havde forsømt sin pligt. Han udnævnte derfor straks en ny gesandt og forflyttede Garlike til Berlin. Garlike nåede dog forinden at afsende en rapport om, at der intet som helst foregik med den danske flåde – og fik endda en engelsk søofficer, der opholdt sig i København, til at bekræfte rigtigheden heraf.

Desværre nåede rapporten ikke frem til Canning, før det var for sent. Canning havde allerede tilkaldt en af udenrigsministeriets embedsmænd, *Sir Francis Jackson*, og beordret ham til Danmark, hvor han skulle opsøge regeringen og kræve, at den danske flåde skulle udleveres og stilles under britisk kommando. Jackson fik otte dage til sin mission. Opnåede han ikke det ønskede resultat, ville den engelske flåde gribe ind.

Så kom turen til admiral *James Gambier*. Han fik ordre til omgående at udruste en flåde med landgangstropper og sejle til København. Cannings ordre blev udført, og få dage senere var skibene på vej over Nordsøen.

Den 3. august blev Canning klar over, at det rygte, der var baggrunden for den aktion, han havde startet, ikke var sandt. Men da var det for sent. På samme tid rundede den engelske eskadre Kronborg. Aktionen kunne ikke standses.

Jacksons mission

Sir Francis Jackson var ikke nogen smidig diplomat. Tværtimod. Han var overlegen og ubehagelig. Og han var fast besluttet på at gøre nøjagtigt, hvad han havde fået besked på.

Den 7. august kom Jackson til Kiel for at fremsætte kravet

over for kronprinsen og udenrigsministeren Christian Bernstorff. Jackson tilbød en alliance med England og forlangte en sikkerhed – et pant – for Danmarks loyalitet, men nævnte ikke i første omgang, at det var den danske flåde, man ville have. Dette krav blev senere fremsat med den tilføjelse, at England, når skibene til sin tid blev leveret tilbage, ville erstatte ethvert tab. Det fik kronprinsen til at udtale de berømte ord: »Hvordan vil man erstatte tabet af Danmarks ære?«

Jackson kom ingen vegne under den første forhandling, og dagen efter rejste kronprinsen til København. Det kom helt bag på Jackson, som var indstillet på at genoptage forhandlingen.

Kronprins Frederik var rasende. Ikke blot over det uforskammede forslag, men også over, at det var fremsat af en så ubehagelig og arrogant person som Jackson. Han ville simpelt hen ikke tale mere med den mand.

I København blev kronprinsen modtaget med jubel. Befolkningen var overbevist om, at han kom for i egen person at lede forsvaret af hovedstaden. Man huskede ved den lejlighed Frederik 3.'s berømte udtalelse om, at han ville »dø i sin rede«. Det ville kronprins Frederik imidlertid ikke. Han blev ikke engang et døgn i København. Men han nåede at indsætte den 72-årige ingeniørofficer, general *Ernst Peymann* som leder af Københavns forsvar.

Peymann var en bundhæderlig og loyal officer. Men i sin lange tjeneste havde han som ingeniør aldrig haft kommando og aldrig deltaget i kamphandlinger. Derimod havde han virket som arkitekt og havde haft civile hverv i stadens tjeneste, bl.a. som chef for vandvæsenet.

Inden sin afrejse hentede kronprinsen sin far, den sindssyge Christian 7., på Frederiksberg Slot, og sammen tog de tilbage til hovedkvarteret i Kiel. Det var den 12. august.

På samme tid var Jackson på vej mod København for at træffe kronprinsen dér. Midt på Storebælt passerede de to både hinanden. I den ene var kronprinsen og kongen på vej mod Nyborg, i den anden var Jackson på vej mod Korsør.

For øvrigt var det nær gået galt. En engelsk flådeafdeling

standsede færgen med kronprinsen om bord og forlangte at få at vide, hvem der var med. Kronprinsen gemte sig i et lukaf, og den sindssyge konge blev omtalt som en syg, svensk baron. Så fik båden lov til at fortsætte.

Den 13. august kom Jackson til København og fik oplyst, at kronprinsen var rejst. I stedet drøftede han sagen med udenrigsministeriets direktør, *Joachim Bernstorff*, en bror til udenrigsministeren. Men Bernstorff havde ingen beføjelser til at træffe politiske beslutninger.

Nu var Jackson vred. Han følte sig holdt for nar. Den danske regering måtte forstå, at kravet om udlevering af flåden var alvorlig ment. Joachim Bernstorff hørte tålmodigt på ham og oplyste, at han naturligvis gerne ville forelægge kronprinsen og udenrigsministeren sagen endnu en gang, men så måtte der sendes bud til Kiel, og indtil svaret indløb, kunne han intet tilbyde.

Jackson kunne nu have givet op og afblæst aktionen. Han kunne med egne øjne se, at den danske flåde slet ikke var sejlklar og derfor ikke kunne betyde nogen fare for England. Men han havde sin karriere at tænke på. Han havde fået ordre til at gennemtvinge udleveringen. Og en ordre er en ordre. Så gik Jackson om bord i den engelske flåde i Øresund og satte aktionen i gang.

Englænderne går i land

Mens Jackson søgte forhandling med den danske regering, var admiral Gambier kommet til Danmark med sin flådeafdeling. Den bestod af 24 linieskibe, 22 mindre skibe og et betydeligt antal troppetransportfartøjer. Siden den 3. august, da flåden passerede Kronborg – som høfligt saluterede med sine kanoner

Da englænderne var gået i land i Vedbæk og rykkede sydpå, ventede de sikkert væbnet modstand. Men der skete ingenting. Først da fortroppen nåede frem til Skodsborg, opdagede man noget, der lignede et bevæbnet fort, og gik til angreb. „Fortet“ var imidlertid blot en havedekoration og soldaterne var af malet træ, så kampen har nok hurtigt været forbi. Billedet viser den udsigt, der narrede englænderne. Udsnit af akvarel fra 1800, malet af Søren Læssøe Lange. Nationalmuseet.

– havde skibene ligget i venteposition ved Nordsjællands øresundskyst.

Landgangstropperne, som blev suppleret med engelske soldater fra Nordtyskland, var på 30.000 mand under kommando af

general *William Cathcart*. Blandt officererne var *Arthur Wellesley*, der senere blev kendt som *hertugen af Wellington*. Det var ham, der fik æren for sejren over Napoleon ved Waterloo i 1815.

Den 16. august blev de engelske tropper landsat. Til deres forundring mødte soldaterne ingen modstand. Undervejs »indtog« englænderne et tilsyneladende fort i Skodsborg. De gik til angreb på skildvagterne, indtil de opdagede, at det kun var malede træfigurer!

Når general Peymann trods den forudsete invasion ikke sendte forsvarstropper op langs kysten, skyldtes det først og fremmest, at der simpelt hen ikke forelå nogen krigserklæring. Englænderne havde klart tilkendegivet deres hensigt, men trods de åbenbare trusler om magtanvendelse turde general Peymann ikke beordre angreb mod de indtrængende styrker. Den politiske situation var uklar, så længe forhandlingsmulighederne ikke var udtømt.

Invasionshæren satte sig i bevægelse mod København og spredte sig derefter i en ring uden om byen i en sådan afstand, at kanonerne på Kastellet og på byens volde ikke kunne nå de engelske stillinger.

I øvrigt blev den formelle krigserklæring afgivet samme dag over for regeringen i Kiel – men det kunne Peymann naturligvis ikke vide.

En anden grund til, at der ikke blev afsendt tropper til at angribe invasionshæren, var de beskedne forsvarsstyrker, Peymann kunne råde over i København. Størstedelen af hæren befandt sig, som nævnt, ved grænsen.

Af regulære tropper var der i København kun 5.500 mand. Hertil kom en *borgervæbning* på 4.000, som hovedsagelig bestod af håndværkere under kommando af håndværksmestre, samt *livjægerne* på ca. 300 og *studenterkorpset* på ca. 800 mand. Endelig indkaldte man *landeværnet*. Det var – ligesom borgervæbningen – ikke-regulære tropper, som bestod af landbrugsarbejdere. Den indkaldte styrke fra de sjællandske landdistrikter var på ca. 2.400 mand.

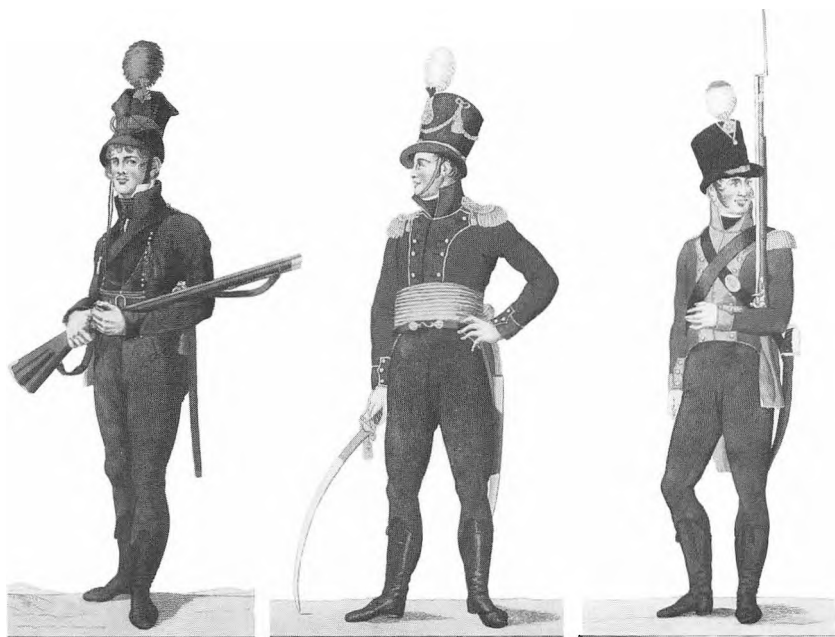
Officer fra kystforsvaret. Det farvelagte stik stammer fra en serie tegninger af klædedragter og uniformer, tegnet af den unge C. W. Eckersberg og udgivet af G. L. Lahde fra 1808. Kgl. Bibliotek.

Søofficer. Eckersberg og Lahde. Kgl. Bibliotek.

København forbereder sig

Hvordan oplevede Københavns borgere den truende situation? Det store flertal betragtede forholdene som en spændende udfordring. Forskellige beretninger viser, at man forholdsvis roligt afventede udviklingen. Thomas Overskou har givet et øjebliksbillede af stemningen i København få dage efter besættelsen.

»... Den næste søndag tog mine forældre mig med på en spadseretur på volden, hvor vi så det mest mageløse, mest

Livjæger. Eckersberg og Lahde. Kgl. Bibliotek.

Artilleriofficer fra Borgervæbningen – datidens hjemmeværn. Eckersberg og Lahde. Kgl. Bibliotek.

Menig fra Borgervæbningen. Eckersberg og Lahde. Kgl. Bibliotek.

afvekslende skuespil, hvilket jeg dog vil bede Gud bevare københavnernes fra oftere at finde lejlighed til at beundre.

Volden var bedækket med en uhyre menneskevrimmel. Vægterne havde deres gule bælte om livet eller spadserede i vægterkjolen med kone og børn. Borgerskabet, som borgervæbningen kaldtes, gik i et eller andet stykke af uniformen eller med opkrammet militærhat til den sædvanlige dragt. Studenterne gik i korte, mørkeblå trøjer med hvide lidser – nok en levning fra uniformen i 1801 – eller i sorte kjoler med en påhæftet rød krave. Nogle civile embedsmænd, der ikke havde uniform, gik med deres bestalling hæftet på hatten. Møllere og

bagere hævdede deres fritagelse fra militærtjeneste ved hvide trøjer over den almindelige, borgerlige påklædning. ...«

I forsøget på at stable en antagelig forsvarsstyrke på benene var der givet ordre til at »presse« alle våbenføre mænd til at melde sig. Det var der imidlertid ikke særlig mange, der havde lyst til, derfor sørgede de fleste for at skilte med, at de havde et arbejde at passe, som var vigtigere end at deltage i eventuelle kamp-handlinger.

Overskous far, der arbejdede på en sukkerfabrik, havde lånt et brandskilt, som han hængte på brystet, så alle kunne se det. Så slap også han for at blive »presset«. Det kan derfor ikke undre, at den skare, der kom under våben, ikke var særlig imponerende:

»... Langs brystværnene stod infanteri, og i bastionerne lå artilleristerne lejret om kanonerne, mens den såkaldte 2. afdeling i små grupper eksercerede neden for ved møllebygningerne og dannede det besynderligste karikaturmaleri, da disse sammenbragte »femtenrigsdalerkarle«, som de blev kaldt, fordi de fik 15 rigsdaler i håndpenge, kun havde våben, men ingen mundering. Deres klæder var af de forskelligste farver og snit. Nogle havde trøjer, andre frakker, enkelte endda ingen af delene, men gik i vest og skjorteærmer. Nogle havde korte, andre lange bukser på, og det gav dem sammen med den kejtede eksercits et højst løjerligt udseende.

Stabsofficerer, herregårdsskytter og sjællandske ryttere, som var ordonnanser, galoperede under skrig og skrål til folkemængden, som overalt spærrede vejen, frem og tilbage forbi hverandre i største travlhed.

I en åben vogn kørte den gamle biskop Balle med det alvorlige, store ansigt under den mægtige, pudrede allongeparyk, uden hat på, fra den ene flok til den anden, for at holde trøste- og opmuntringstaler, som kun få brød sig om at høre på.

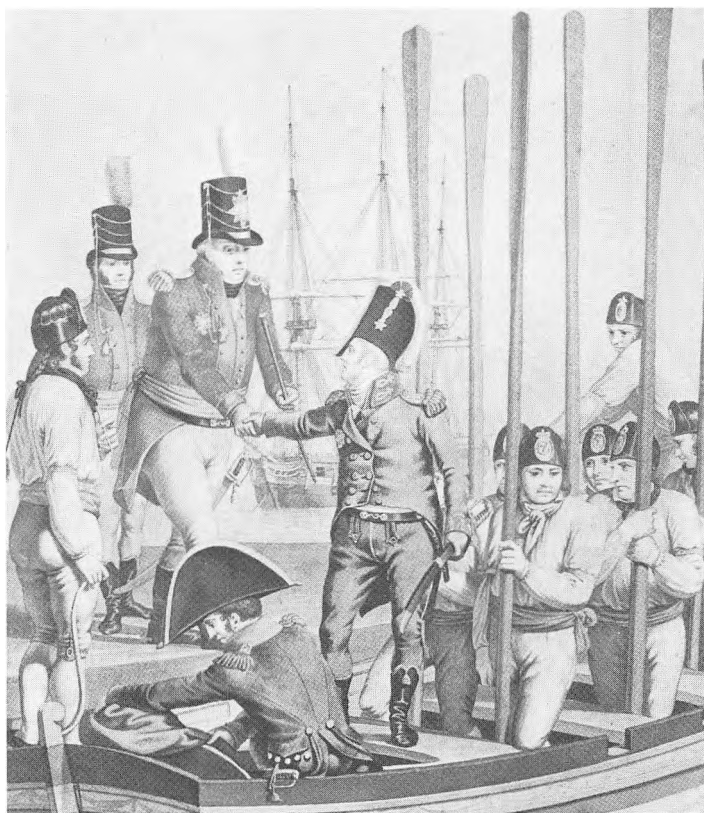
Mange steder havde hele kompagnier stillet gevæerne i pyramider og lå gruppevis omkring brødkoner og brændevins-

Situationsbillede fra belejringsdagene i 1807. Midt i billedet tager en hustru afsked med sin mand, som måske vil falde under de forventede kamphandlinger. Tegning på Det kgl. Bibliotek.

sælgere, mens kammerater fra andre våbenarter halvberusede spankede syngende og støjende, arm i arm om blandt dem. Alle var glade og lystige. Trommernes hvirvlen, og feltmusikkens toner, blandet med tusinders snakken, latter, skrigen og kommanderen, udgjorde en bedøvende tummel.

Gennem denne bevægede og larmende, uendelige menneskemasse, som det især mellem Rosenborg og Toldboden var næsten umuligt at slippe ud af, trængte vi os frem til den bastion, hvorfra man – indtil et kvarterstid før vi nåede derhen – havde betragtet en fire timers heftig kamp mellem danske kanonbåde og et engelsk batteri ved Svanemøllen, mens vi nu kun forbavset stirrede på den engelske flådes uhyre masteskov, som uoverskuelig tabte sig for øjet i det yderste fjerne. ...«

Peymann tager afsked med søforsvarets leder, admiral Steen Andersen Bille, der rimeligvis skal på inspektionsrunde. Tegning fra 1807 af C. W. Eckersberg. Frederiksborg.

København var sat i forsvarstilstand. Man regnede med, at englændernes belejring ville ende med indtagelse af byen ved storm. Voldene og Kastellet var spækket med kanoner og mortérer, i alt knap 400. Der blev indrettet nødhospitaler, og en observationspost på toppen af Rundetårn holdt øje med belejrerne.

Forsvaret til søs var overladt kommandør *Steen Andersen Bille*. Han fik bl.a. gjort de to søbatterier *Trekroner* og *Prøvestenen* klar til kamp med kanoner og besætning.

Flådens orlogsskibe var, som nævnt, aftaklet, men man rådede over kanonbåde, herunder stykpramme og bombardérfartøjer. Søbatterierne og kanonbådene havde i alt 420 kanoner og omtrent 6.000 mand.

Den kamphandling, Overskou omtaler, var formentlig en af de begivenheder, som fandt sted den 17. august. En engelsk eskadre sejlede fra Svanemøllebugten sydpå mod Københavns havn. Kommandør Bille sendte hele kanonbådsflåden mod de engelske skibe og lod den åbne ild. Inden kanonbådene trak sig tilbage, havde de forvoldt en del skade på de engelske fartøjer. På dansk side faldt én mand.

Størst effekt havde denne og lignende episoder dog på københavnernes moral. Man var oplivet ved at høre, at forsvaret, trods den store overmagt, kunne tilføje fjenden skade. I det hele taget så de fleste borgere ret forhåbningsfuldt på situationen.

For at forstå den lidt naive optimisme, der herskede i København, må vi gå yderligere tilbage i tiden, nemlig til året 1801.

Forhistorien

Danmark-Norge havde sammen med Sverige, Prøjsen og Rusland indgået et såkaldt »væbnet neutralitetsforbund« for at sikre deres skibsfart uhindret af de krigsførende magter, Frankrig og England.

I ly af neutraliteten havde den danske udenrigshandel fortsat gode dage, og man fandt det vigtigt at sikre den bedst muligt. Det skete ved at lade handelsskibene sejle under beskyttelse af væbnede orlogsskibe – deraf navnet.

England følte sin sikkerhed stærkt truet og besluttede at sprænge forbundet med magt. Under ledelse af admiral *Parker* og med *Horatio Nelson* som næstkommanderende satte en engelsk flådestyrke kursen mod Danmark.

I København fik man underretning om det forestående angreb og begyndte at klargøre flådens skibe, så godt det lod sig gøre. Flåden lå nemlig også dengang aftaklet. Man bragte krudt og kugler om bord, bugserede skibene ud af flådens leje og lagde dem for anker på linie. De blev bemanded og kanonerne gjort klar til kamp.

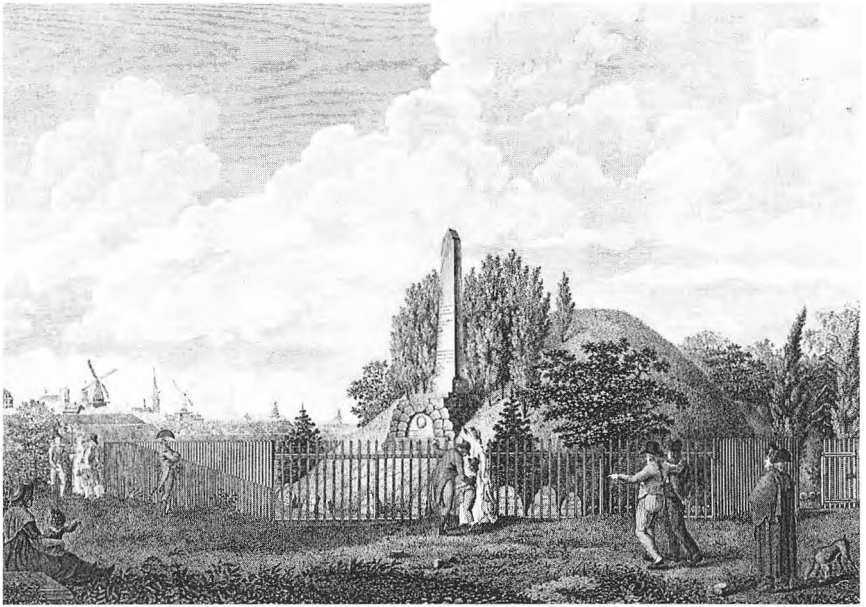
Skærtorsdag den 2. april begyndte Slaget på Reden. Talmæssigt var de danske styrker underlegne. Der var 630 danske kanoner over for mere end 1.200 kanoner hos englænderne. Det danske mandskab var på ca. 5.200 mand over for godt 8.000 englændere.

Slaget blev ualmindelig voldsomt. En tæt tåge af krudtrøg skjulte de kæmpende skibe, så det var svært at følge slagets gang. Nelson havde overlegent påstået, at han kunne slutte kampen med sejr på én time. Da fire timer var gået, uden at danskerne havde overgivet sig, og da skaderne på de engelske skibe var betydelige, signalerede Parker til Nelson, at han skulle slutte kampen.

Det var ved den lejlighed, Nelson satte kikkerten for det blinde øje for at kunne påstå, at han ikke kunne se noget signal. I stedet skrev han en note til den danske overkommando, hvori han truede med at brænde de skibe, han havde taget, uden at redde mandskabet om bord.

Da kronprins Frederik fik denne note, gennemskuede han ikke krigslisten og gav ordre til at standse kampen uden først at rådføre sig med sine admiraler. Således endte slaget. Det kostede henved 1000 døde og sårede på hver side, og mange skibe var ødelagt eller svært beskadiget.

Kronprinsens kapitulation har dog næppe forrykket kampens udfald. Parker lå parat med sin del af flåden, som endnu ikke havde været i kamp. Men danskerne havde kæmpet længe og modigt trods overmagten.

Fællesgraven for de faldne efter Slaget på Reden den 2. april 1801. Gravhøjen findes endnu på Holmens Kirkegård. Kobberstik af Lahde efter maleri af Eckersberg. Privateje.

Fredsslutningen blev en mat affære. England forlangte blot, at Danmark trådte ud af neutralitetsforbundet. Den betingelse opfyldte i virkeligheden sig selv. Forbundet var allerede gået i opløsning, da den russiske zar Paul få dage tidligere var blevet myrdet, og hans efterfølger sluttede siden forbund med England.

Men Slaget på Reden havde en vældig indflydelse på den danske nationalfølelse. Oehlenschläger skrev i sine erindringer:

»... Nelson, de europæiske sømagters skræk, blev i denne kamp overstrålet af en liden flok danske søofficerer. Det er sandhed, det er et faktum. ...«

Kort over Københavns med de engelske stillinger indtegnet på en kobbertrykt grundplan. Det trykte kort, som er fra 1806, er udarbejdet af A. C. Krebs og stukket i kobber af T. G. N. Angelo. Påtegningerne med blæk og vandfarve er formentlig udført af en engelsk officer fra besættelseshæren. Udover de engelske stillinger er de ødelagte områder inden for voldene indfarvet på kortet. Nord er til højre. Der findes kun ganske få eksemplarer af dette kort med påtegninger, og de er stort set ens. Det gengivne eksemplar findes på universitetsbiblioteket i Odense.

Ikke siden Københavns belejring i 1659 havde københavnernes prøvet at kæmpe for deres by. Kampen blev fulgt af tusinder af begejstrede tilskuere, og alle følte som Oehlschlager, at man havde gjort det godt.

Selv Nelson var imponeret, og det fortælles, at han under de efterfølgende forhandlinger med kronprinsen udtalte, at den unge, modige løjtnant *Willemoes* burde udnævnes til admiral. Stolt skal kronprinsen have svaret, at skulle han lønne alle sine tapre officerer efter fortjeneste, ville der ikke være kaptajner og løjtnanter tilbage i hans flåde.

Grebet strammes

På den baggrund kan man forstå, at den københavnske befolkning kun seks år senere – i august 1807 – roligt afventede begivenhedernes gang. Et angreb fra søsiden havde man prøvet, en belejring var man ikke bange for – og et terrorbombardement anså man simpelt hen for en tom trussel. En civiliseret og kristen nation kunne da ikke drømme om at kaste bomber over sagesløse borgere i en by for at opnå et militært mål!

Kronprins Frederik, og kun han, kunne bestemme, hvad der skulle ske. Foreløbig havde general Peymann fået ordre til at modstå belejringen til det yderste og ubetinget nægte at udlevere den danske orlogsflåde. Det gjaldt tilsyneladende blot om at trække sagen i langdrag, holde englænderne hen så længe som muligt.

Men englænderne så anderledes på det. Jackson havde ordre til at hente den danske flåde, og den ordre skulle udføres, hvad enten den var rimelig eller ej. Der blev nu opstillet engelske bombe- og raketbatterier i en halvcirkel uden om byen på den anden side af Søerne.

Danske styrker havde allerede ryddet terrænet mellem vol-

Landeværnssoldat, rekrutteret blandt karle på landet. Farvelagt kobberstik efter tegning af Johs. Senn, udgivet af Lahde. Kunstindustrimuseets bibliotek.

dene og Søerne, så fjenden ikke kunne finde skjul i forladte bygninger eller bag træer og buske. Husene var brændt af og træer og buske fældet. Beboerne havde fået en kort frist til at samle deres ejendele sammen og forlade hus og hjem. Det var en trist skare, der med fuldtlæssede kærre søgte ind bag stadens skærmende volde, mens deres hjem udenfor blev ødelagt.

Blandt det forsvarsmandskab, der blev indkaldt, var – som tidligere nævnt – landeværnet. Bondekarle var blevet indkaldt som værnepligtige og blev udstyret med uniformer og et tilfældigt sammenskrab af våben.

De to landeværnschefer, *Castenschiold* og *Oxholm*, mødtes nord for Køge med deres sjællandske kompagnier. Her optog de kampen med 3.500 træned og veludrustede engelske liniesoldater, ledet af Wellesley.

Slaget udartede til en ren nedslagtning, da de sidste landeværnsfolk trak sig tilbage til Herfølge kirkegård. De fleste landeværnsfolk havde ikke blot elendige våben, men også en mangelfuld mundering. Mange måtte nøjes med træskoene hjemmefra i stedet for militærstøvler. Derfor talte man om »Træskoslaget«.

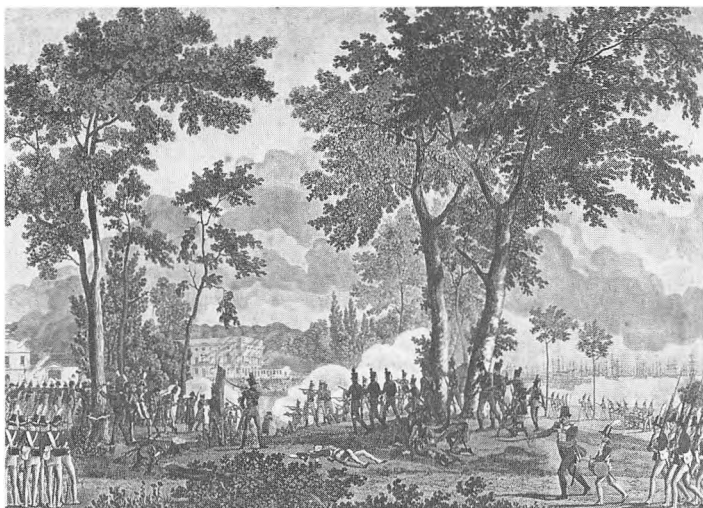
Udfaldet i Classens Have

To dage efter nederlaget ved Køge indtraf et nyt sammenstød med den engelske besættelsesmagt. Østerbro mellem Sortedamssø og Øresund var dengang et fuldstændig landskabeligt område, hvor københavnere lå på landet om sommeren. På det største landsted, som tilhørte fabrikant og general *J. F. Classen*, måtte bygningerne og havens træer fjernes for ikke at frembyde støttepunkter for fjenden.

Om morgenen den 31. august rykkede tropperne – herunder livjægerkorpset – ud fra Kastellet, i alt godt 2.000 mand. General Peymann var til stede i egen person. Englænderne blev trængt tilbage nordpå, og de danske soldater gik herefter i gang med at afbrænde bygningerne og fælde træerne.

Da de engelske forstærkninger stødte til, trak danskerne sig tilbage, dækket af kanonerne på Kastellets volde og på kanonbåde ude på vandet.

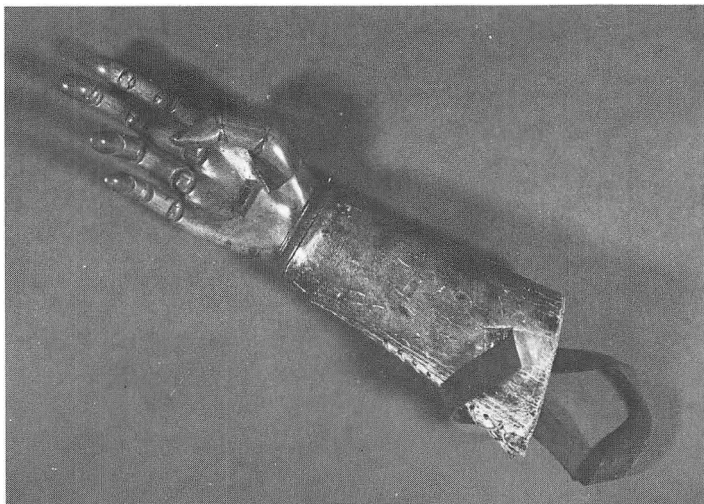
Papirfabrikanten på Strandmøllen, *Johan Christian Drewsen*, var landeværnsmand, men meldte sig som frivillig hos livjægerne for at deltage aktivt i kampen, og han var da også med i udfaldet mod Classens Have. Fra tilbagetoget efter udfaldet fortæller Drewsen i sine erindringer:

Livjægerens udfald i Classens Have den 31. august 1807. I baggrunden ses de brændende bygninger, og til venstre er to tømmermænd ved at fælde et træ. Officeren med dragen sabel i forgrunden er muligvis general Peymann, som blev såret under kampen. I baggrunden ses de engelske skibe ud for kysten. Kgl. Bibliotek.

»... Jeg må nu fortælle om en lille begivenhed, som i grunden gør mig skam, for lige så meget som modet hædrer manden, lige så lidt fortjener overmodet ros – og jeg var ægtefælle og far!

I det øjeblik, jeg var kommet over grøften, savnede jeg den lange, grønne fjer, som landeværns officererne bar. Jeg havde nemlig lagt den i græsset, hvor jeg sidst stod, fordi den generede mig. »Jeg vil hente min fjer«, sagde jeg til Bartholin, »den skal de ikke have.« »Er du gal,« sagde han, »lad den ligge!« Uden at høre videre på ham, sprang jeg over grøften og løb hen og tog den. Naturligvis blev der sendt kugler efter mig, men de ramte ikke, og kort tid efter stod jeg atter hos Bartholin, som havde været ædelmodig nok til at vente på mig.

En ung mand mistede begge sine hænder, da en kanonkugle slog ned i den kanonbåd, han befandt sig i. På grund af den udviste tapperhed sørgede kronprins Frederik for, at der blev lavet en kunstig højrehånd af træ og læder til ham. Universitetets medicinsk-historiske Museum.

Men nu sprang vi også af sted omtrent som hjorten springer, når den hører hundene bag sig. Senere fik vi ordre til at lægge os ned, for nu åbnede Kastellet sin ild for at dække vores retirade, og for at kuglerne skulle slå ned blandt englænderne, måtte de sendes så lavt, at man var bange for at gøre os skade. Det var i sandhed en herlig musik at høre kuglerne brøle over vores hoveder, afskudt af svære kanoner. ...«

Peymann fik en geværkugle gennem venstre ben, og rygtet fortalte, at han var gået tæt på de kæmpende i håb om, at den ærefulde død på slagmarken ville befri ham for ansvaret i den håbløse situation, København befandt sig i. I hvert fald skulle han have sagt til lægen, som forbandt ham: »Her skulle kuglen have truffet,« mens han pegede mod sit hjerte.

Den 1. september henvendte den engelske overkommando sig påny til general Peymann og foreslog overgivelse. Man havde lempet betingelserne således, at flåden skulle udleveres med delvis bemanning, og man tilbød samtidig erstatning for tab og ødelæggelser siden landgangen. Peymann svarede, at det lå uden for hans beføjelser at kapitulere, men hvis man ville tillade ham at sende en kurér til Holsten, ville han skaffe det endelige svar fra kronprinsen.

Det afslog englænderne, som ikke ønskede yderligere udsættelse af det endelige svar. I virkeligheden var den engelske overkommando ikke så lidt utilpas ved sit eget ultimatum. Cathcart fandt det betænkeligt at kaste bomber over civilbefolkningen, men Jackson fejede hans betænkeligheder af vejen som latterlige og sentimentale. Wellesley foretrak at afskære byen fra forsyninger og fremtvinge kapitulationen ved udsultning.

Endnu en gang foreslog englænderne, at København overgav sig – og endnu en gang svarede Peymann nej. For at understrege det lukkede han portene for al yderligere forhandling. Så besluttede den engelske overkommando at starte bombardementet.

Bombardementet begynder

Den 33-årige *Sophie Dorothea Thalbitzer* oplevede, ligesom Overskou, bombardementet på nærmeste hold fra en lejlighed i den indre by. Her er hendes beretning:

»... Den 2. september gik vi om eftermiddagen hen til min søster Scheuermann. Min ældste bror kom og overtalte min mand og Scheuermann til at følge med ham til Raus, hvor general Peymann havde sit hovedkvarter, og hvor han sagde, at oboisterne blæste den dejligste harmonimusik, han nogensinde havde hørt.

De havde næppe været borte en halv time, da vi med ét så ildstråler, som krydsede hinanden i luften, og hørte de frygteligste knald af bomber, raketter og ildkugler, som styrtede ned over det ulykkelige København.

Mørket tog til, og ilden glimtede mere frygtelig. Skraldene blev heftigere og fulgte hastigere på hinanden. Man råbte »brand« fra alle hjørner. Med ét faldt en bombe i Scheuermanns hus. Den sprang med et frygteligt skrald i anden etage. En anden bombe gik gennem muren til hans sovekammer, sønder slog hans seng og chatol, rev kakkellovnen over ende og faldt derfra ned i stuen, hvor den sprang.

Næppe var den blevet slukket, før en anden bombe faldt i gården og sønder slog alle vinduer. Straks efter faldt en ildkugle hos vores nabo, og tændte. Vi troede os nu ikke et øjeblik sikre, men hvor skulle vi gå hen? Ild og ødelæggelse omringede os. Jeg omfavnede min mand og min Billy. Vores eneste håb var at dø sammen.

Scheuermann var på gaden for sammen med brandfolkene at se efter, hvor bomberne, ildkuglerne og raketterne faldt, og for at hjælpe til med at slukke dem. Det var også lykkedes for dem at få ilden dæmpet hos vores nabo, men mursten, tagsten og vinduer styrtede ned fra husene omkring os. Vi hørte skrig af kvæstede. Brandslukkerne kørte frem og tilbage; vægterne råbte uophørlig »brand!« Det var en rædselsfuld nat! Klokken 5 om morgenen sagtnedes ilden, og bomberne faldt ikke så hyppigt. ...«

Af beretningens indledning kan man forstå, at københavnernes til det sidste troede, at enten blev bombardementet slet ikke til noget, eller også blev det ikke værre, end man kunne overse ødelæggelsernes omfang.

Nuværende Hotel d'Angleterre på Kongens Nytorv hed dengang *Rau's Hotel*, og det var for øvrigt netop på Kongens Nytorv den første bombe faldt. Den eksploderede, lige før den nåede jorden, og forvoldte ingen skade.

Men lad os vende tilbage til den niårige Thomas Overskou's oplevelser under bombardementet. Han boede sammen med sin far og mor og sine søskende i en ganske lille lejlighed. Den lå ud til en gårdsplads i en ejendom, der blev kaldt *Noæ Ark*, og som ligger mellem Sankt Peders Stræde og Studiestræde. Der rådede familien over et halvandet-fags-værelse og et lillebitte køkken.

Da de engelske batterier sigtede mod Vor Frue Kirkes tårn, kan det ikke undre, at netop området omkring kirken blev hårdest ramt under bombardementet.

»... Huset, vi boede i, var indrettet til lutter små familier og alene i baghuset var der seksten. De ilede alle ned ad trapperne og tyede sammen i gangen under jamren, gråd og høje klageskrig.

De mest komiske afvekslede med de sørgeligste. En aldrende jomfru, som var almindelig afholdt i huset for sit tækkelige, muntre og kække væsen, havde været ude og kom hjem i begyndelsen af dette rædslens forfærdelige udbrud. Da der netop raslede nogle tagsten ned, trak hun uvilkaarligt kjolen op over hovedet, idet hun løb over gården. En mand fra baghuset, som i det samme ville tage flugten ud på gaden og havde favnen fuld af noget gammelt skrammel, som han i sin befippelse havde fået fat på, rendte i blind angst på hende, så de begge faldt omkuld.

– Om forladelse, jomfru Nielsen, jeg kunne ikke se, stammede han.

– Jeg heller ikke, svarede hun koldblodigt, for man må nok tage skørterne over hovedet, når det regner så forskrækkeligt.

– Er det lige så slemt udenfor, spurgte han betuttet, idet han rejste sig.

– Nej, der har man dog ikke andet end bomberne at tage sig i agt for, svarede hun rask og løb leende ind i gangen.

Længere ud på aftenen faldt et stort stykke af en bombe, der sprang i luften, ned i gården og knuste et lille skur, hvor værten havde et svin stående. Svinet sprang forskrækket over

ruinerne, for ud gennem mellemdøren til gaden og rendte ad Frue Kirke til. Midt under den frygtelige bomberegn, som netop dér faldt allerstærkest, løb værten og hans pige efter svinet, fangede det, tog fat i hver sit øre, førte det tilbage i triumf, slæbte det op ad trappen til første sal og spærrede det inde i køkkenet til en åbenstående lejlighed, som beboerne allerede var løbet fra. ...«

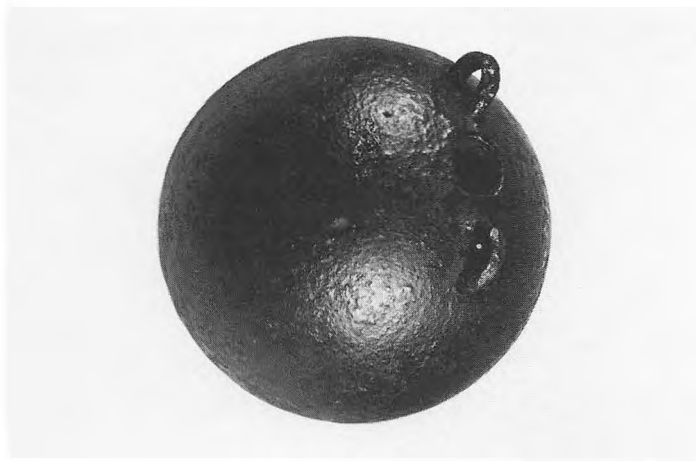
Bomber og raketter

Hvad var det for våben, englænderne brugte? Først og fremmest egentlige bomber. De bestod af store, hule jernkugler, fyldt med krudt. Gennem en åbning stak et brandrør – en lunte, om man vil – som blev antændt før afskydningen. Fra en mortér blev kuglen slynget til vejrs i en høj, stejl bane, og kunne således skydes over selv høje volde og mure. Når krudtet i brandrøret nogle minutter efter nåede ladningen, sprængtes kuglen i mange stumper og stykker, som blev slynget langt omkring.

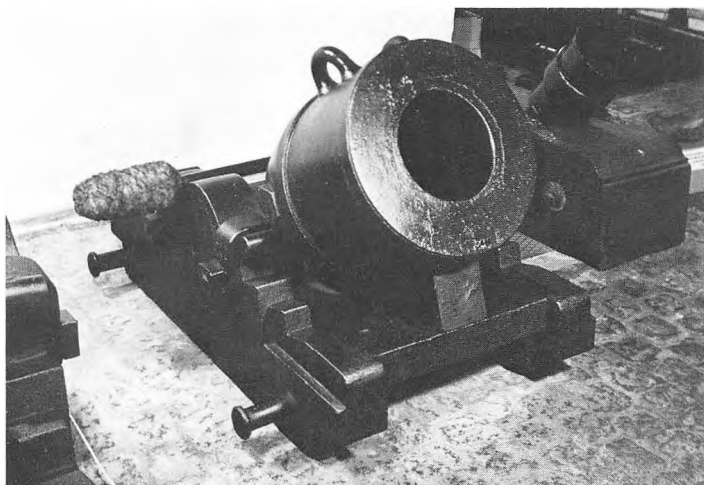
De modigste københavnere lærte at løbe hen til nyfaldne, ueksploderede bomber og rive brandrøret ud – så var bomben uskadeliggjort. Derfor foretrak angriberen, at bomben sprang umiddelbart før nedfaldet. J. C. Drewsen har skildret virkningen, som han oplevede den på Langebro den tredie nat:

»... Jeg så baghovedet blive knust på to unge kvinder, jeg så indvoldene vælte ud af en borger, som en bombe traf. Jeg så en bombe falde på en artillerist, der sov, og splitte ham således ad, at man kun på stænger, som man stak ind under resterne af ham, kunne bære dem bort.

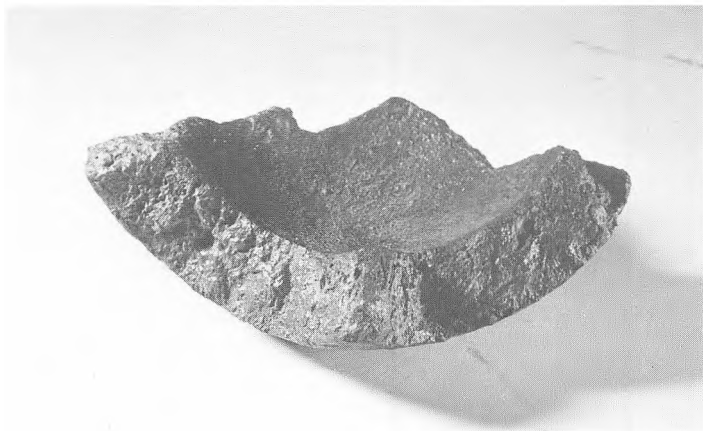
Til sidst lod man sig ikke længere påvirke af sådanne begivenheder, men dog farer det endnu gennem mig, når jeg

Engelsk bombe, efterladt i batteriet ved Svanemøllen. Tøjhusmuseet.

Engelsk mortér fra et af belejringsbatterierne. Det var fra sådanne piecer de store bomber blev slynget ind over København. Tøjhusmuseet.

Sprængstykke af engelsk bombe, som blev kastet ind over København. Da bombardementet var forbi, lå der i tonsvis af sprængstykker overalt i byens gader. Tøjhusmuseet.

tænker på, at jeg stod på volden og så, at en fjendtlig kugle fra Pesthusbatteriet dræbte og sårede 5 eller 6 livjægere. ...«

Myndighederne havde travlt med at informere borgerne gennem en strøm af instruktive forordninger. En af dem lød således:

»En almindelig bombe er fyldt med krudt og svovl samt forsynet med et brandrør, der er afpasset efter den distance, hvortil den er bestemt. Iles der hastigt til, kan den kvæles ved at kaste et vådt uldent gulvtæppe over den eller ved tilstrækkelig møg, jord eller ler.

En brandkugle skelnes fra en bombe ved, at den udspyer ild til alle sider, og har den mordskud, kan den kendes på, at man hører det ene skud efter det andet. Den sidste nærmer man sig ikke før den er holdt op med at rase. Begge disse kugler kvæles på samme måde, som beskrevet ved bomber, og hvis disse bryder i brand, slukkes ilden meget let med nogle spande vand, når de straks er til stede.«

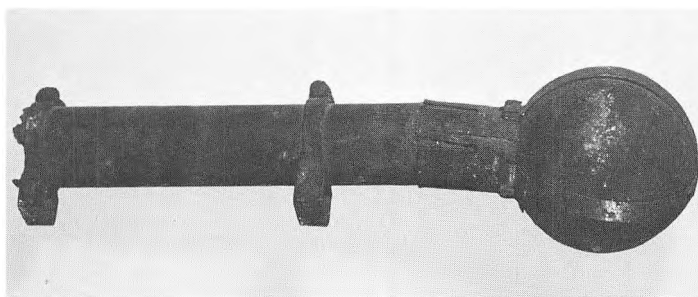
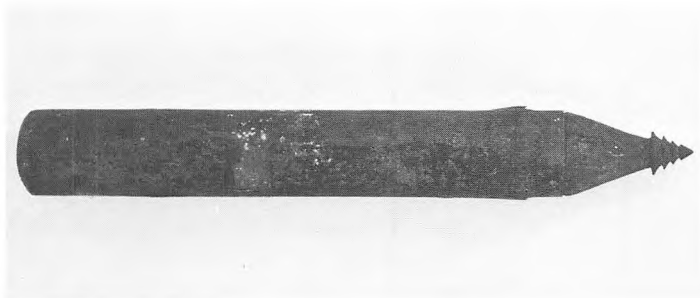
Befolkningen havde naturligvis også fået ordre til at sørge for vand. Belejrerne havde – som forudset – afbrudt Københavns vandforsyning fra Søerne ved at overskære ledningerne. Derfor blev der straks sat brøndgravning i gang, så der var vand til brandslukning og konsum.

Brandkugler med »mordskud« var en djævelsk opfindelse. Kuglen var forsynet med rør, der virkede som ladte pistolløb med forsinket affyring. Meningen var at holde folk på afstand, så brandkuglen fik lejlighed til at stikke ild på omgivelserne, før den blev slukket.

De tunge bomber, der faldt næsten lodret ned over byen, slog som regel hul i hustagene og eksploderede inde på lofterne. Her nåede ilden ofte at tage godt fat, inden man kom i gang med slukningen, så huset brændte ned. Undertiden havde bomben så meget kraft på i faldet, at den fortsatte gennem loftet ned på den underliggende etage. Derfor rådede myndighederne borgerne dels til at lægge madrasser og sengetøj op på loftet som beskyttelse mod voldsomme nedslag, dels til at have kar fyldt med vand stående fremme på loftet, så slukningsarbejdet hurtigt kunne komme i gang.

Men englændernes opfindsomhed rakte videre end til bomber og brandkugler. Et nyt våben skulle afprøves under Københavns bombardement. I en løbeseddel fra den 23. august advarede general Peymann mod det nye våben – gengivet i datidens sprogbrug: »Det fortæner at anmærkes, at de Engleske, foruden Bomber, kastede med en Slags Raketter, som ikke pleie at bruges af policerede (d.v.s. »civiliserede«) Nationer ...« Peymann var forarget over det nye våben – den såkaldte *Congreve's raket*.

Oberst *William Congreve* havde fået ideen til sin raket i Kina og afprøvet våbnet i Indien. Nu skulle det prøves over københavnernes hoveder. Raketten bestod af et jernrør på godt en meters længde, tilspidset i den ene ende som en kæmpeblyant. Røret indeholdt drivladningen, mens der var en fosforholdig krudtladning i spidsen. Her var der boret en hel del huller, hvorfra flammerne fra brandladningen slog ud. En raketstok af

Øverst Congreve's raket med modhager i spidsen, så den kunne sætte sig fast, hvor den ramte. Nedenunder ses raketten udstyret med en bombe i spidsen. På denne raket ses beslagene til den lange stok, der skulle sikre raketten en stabil kurs. Orlogsmuseet.

træ var fastgjort til røret med to beslag, så raketten kunne styre mod sit mål.

Den spydlignende spids var forsynet med modhager, således at raketten, når den f.eks. ramte en bygning, let blev hængende i tagrenden eller en anden fremspringende bygningsdel. På grund af fosforindholdet lod flammerne sig ikke slukke med vand, hvis man da overhovedet kunne nå den måske højthængende »brandpil«, som man også kaldte våbnet. Det var for øvrigt en congrève'sk raket, som under bombardementets tredie nat hagede sig fast i Vor Frue Kirkes spir og blev anledning til ikke blot tårnets, men hele kirkens totale ødelæggelse.

Dagen efter

»... Kl. 7 om morgenen holdt bombardementet op, men nu hørte vi om alle de ulykker, det havde forårsaget. 52 vogne med kvæstede og dræbte var blevet kørt på hospitalet. Blandt dem var der kun to mænd, de øvrige var kvinder og børn. ...«

Således slutter Sophie Thalbitzer sin beretning om den første nat under bombardementet. Købmand *Jens Christopher Friborg* deltog i vagten på voldene og beretter om, hvordan hans familie var kommet gennem den første nat i hjemmet i Fiolstræde:

»... min kone havde den nat slukket 7 bomber, nogle af dem ved hjælp af brandfolkene, men hun havde selv med sine folk slukket resten, da hun først havde lært kunsten. En bombe havde slået en del af taget i stykker og splittet den ene skorsten, en anden var gået gennem en af pillerne i 3. etage, gennem et skab og dalet ned i min afdøde svigermors seng, splittet alle sengeklæder og møbler i værelset, knust væggene ind til begge sideværelserne, gået fra et af disse ned i den store sal, derefter ned gennem gulvet til det lille rum over butikken og ud gennem et vindue til Fiolstræde. ...«

Beboerne i området omkring Vor Frue Kirke var nu klar over, at risikoen var særlig stor netop her, og derfor benyttede mange familier dagens timer til at søge andre steder hen. En del fandt ly i Rundetårn og i Christiansborg Slots buegange eller i kældrene under slotsruinen, men de fleste flygtede mod Christianshavn. Det fortæller Thomas Overskou om:

»... Da skydningen nu var sagtnet noget, bad min far os gå ud til en af hans bekendte på Christianshavn, hvor vi bedre kunne være i sikkerhed. Det kostede den kærlige, blødhjertede mand og os mange tårer, inden vi kunne skilles fra ham.

Så vandrede vi da af sted i stille fortvivelse, og efter at vi på

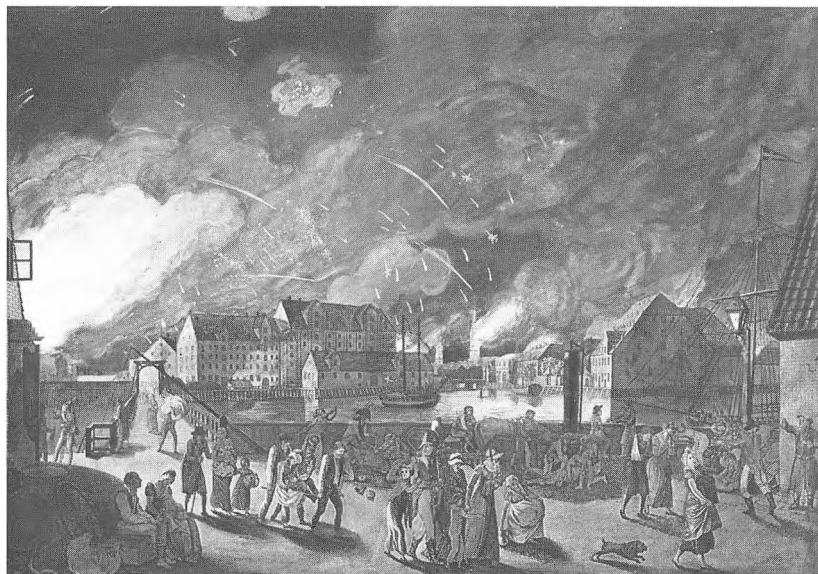

Brandspand af rødfarvet læder med tovværkshank. Påskriften viser, at den var hjemmehørende i Rosenborg Kvarter. Københavns Bymuseum.

Entrebil, d.v.s. en langskaftet økse til brug ved entring af og nærkamp på et fjendtligt skib. Den var imidlertid også velegnet i brandslukningsarbejdet og blev anvendt i stor udstrækning hertil. Orlogsmuseet.

Halmtorvet havde været inde i gæstgiverstedet »Den lille norske Løve« og taget afsked med madam Sorterup, der havde gjort min mor meget godt og nu forsynede os med madvarer for den kommende dag, gik vi med vore to bylter langs volden og over Langebro ud på Christianshavn. ...«

Da morgenen kom den 3. september, fik man ved dagens lys overblik over ødelæggelsernes omfang. Der var nok sket betydelige skader, og der var mange dræbte og sårede. Men brandfolkene havde gjort et godt stykke arbejde, hjulpet af de

Lahde udgav en række blade, der viste forskellige situationer fra bombardementerne. Her har Eckersberg tegnet udsigten over den brændende by, set fra Christianshavn. Man ser borgerne gå over Langebro med de nødtørftigste ejendele. I baggrunden Vor Frue Kirkes brændende tårn. Kgl. Bibliotek.

borgere, der havde overvundet den første forskrækkelse og fundet ud af, hvordan man uskadeliggjorde bomberne. Kort sagt – københavnernes havde ikke tabt modet.

Man turde igen færdes på gaderne, og mange gik rundt for at se, om venner og familie var kommet noget til. Stadig flere pakkede deres ejendele sammen og tog ud på Christianshavn for at komme i sikkerhed. Men der bredte sig dog samtidig det rygte, at englænderne fra Frederiksberg Slotsbakke havde set den store strøm af mennesker, som søgte over havneløbet, og derfor havde besluttet at rette bomberne og raketterne mod

Christianshavn, når bombardementet blev genoptaget. Det viste sig for øvrigt senere, at englænderne faktisk havde planlagt et bombardement af Christianshavn ved en senere lejlighed.

Forsvarsberedskabet på voldene måtte fortsætte. Man kunne vente, at de engelske tropper når som helst ville indlede en storm.

Den engelske overkommando havde nu vist, at truslen om at bombardere København ikke var tom. Man ventede – og håbede på – i dagens løb at modtage besked fra general Peymann om, at byen overgav sig.

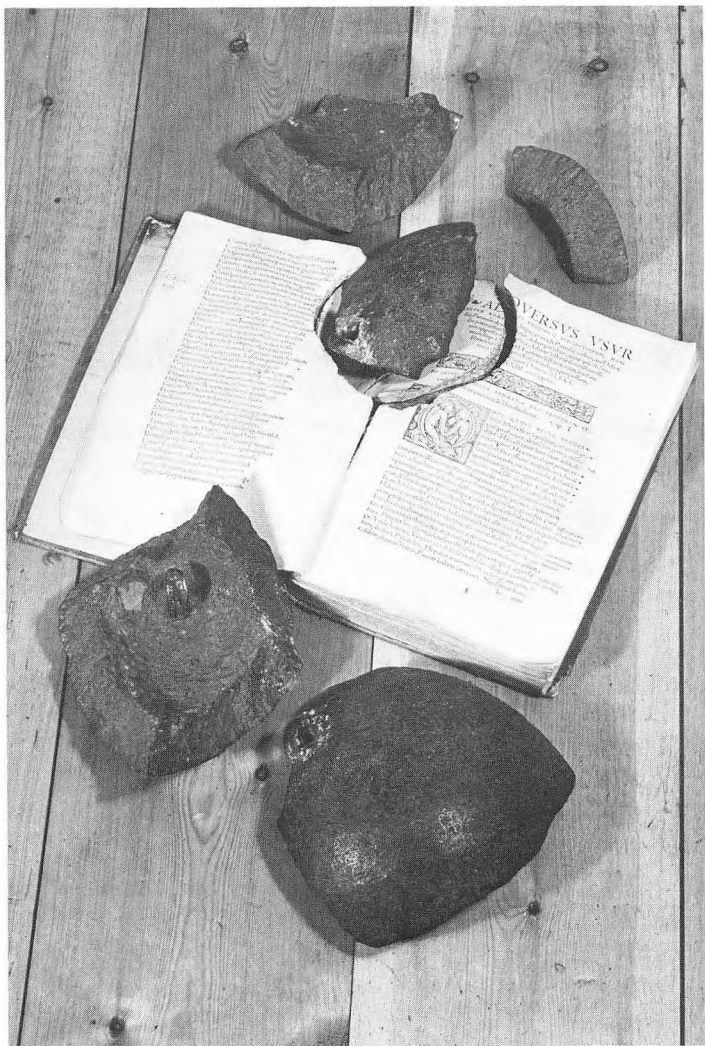
Ved 18-tiden – efter en frist på godt ti timer – blev bombardementet genoptaget. Til at begynde med var beskydningen ret svag, og københavnerne håbede, at englænderne ikke havde ret mange bomber og raketter tilbage. Men det var et falsk håb. Bombardementet tog til, og projektilerne regnede på ny ind over området omkring Vor Frue Kirke, der fortsat var det mål, man sigtede efter.

Sophie Thalbitzer, som var flyttet hen til sin bror i Kvæsthusgade, har skildret den anden nat:

Bombardementet genoptages

»... Kl. 7 begyndte de engelske igen at bombardere. Tømmerpladserne og Hømagasinet blev skudt i brand. Det flammeskær, dette forårsagede, kan man ikke forestille sig. På den ene side var luften ganske rød, over søen ganske sort, men masterne på de mange skibe, der lå i havnen, var ildrøde af luernes genskin.

Der var ild forskellige steder i byen. I Kvæsthusgade, hvor vi var, faldt der kun sprængstykker af bomber. Ingen brandpile og ildkugler, men vi så dem flyve i luften. Undertiden forekom det

Universitetsbiblioteket på loftet over Trinitatis Kirke blev forskånet for store tab under bombardementet. Dog ødelagde sprængstykker fra en bombe en række bøger, bl.a. den viste bog, „Fredens Forsvarer“. Universitetsbiblioteket.

os, som om de var lige over hovederne på os, men som om vinden drev dem bort igen.

Vi så med længsel dagen i møde i håb om nogle timers ophold, men forgæves. De engelske fortsatte uophørligt bombardementet. ...«

På ny måtte brandfolkene på en nats hårdt arbejde. De var trætte, og det begyndte at knibe med at skaffe vand nok. Hertil kom, at mange af de huse, som blev ramt af bomber og raketter, var forladt af beboerne. De betød, at der ingen var til at uskadeliggøre bomberne og til at gøre en første indsats, indtil brandfolkene nåede frem. Mange af brandmændene var blevet dræbt eller såret allerede den første nat på deres udsatte job, bl.a. var brandchefen, major *Kirkerup*, såret og kunne ikke lede slukningsarbejdet.

De materielle skader blev betydelige; til gengæld var så mange mennesker flygtet fra de mest udsatte områder, at antallet af dræbte og lemlæstede blev mindre end den første nat.

Rundetårn blev anset for bombesikkert med sine tykke mure. Folk og gods var stuvet sammen i sneglegangen. I den indskudte etage over Trinitatis Kirkes hvælvinger havde universitetsbiblioteket til huse. Flere bomber ramte kirkebygningen, men der udbrød ikke brand. Bibliotekets personale var til stede hele tiden, parat til at gribe ind, hvis der skulle ske noget. Men det gik over forventning. Et par sprængstykker slog dog ind gennem et af vinduerne og endte i en reol, som blev ødelagt sammen med en række bøger. En af bøgerne havde – ironisk nok – titlen »Fredens forsvarer«.

Vor Frue Kirke og Sankt Petri Kirke stod endnu. De var begge truffet af adskillige bomber, men der var ikke udbrudt brand. Til gengæld var flere hvælvinger knust, og kuglerne var slået gennem kirkegulvet og videre ned i gravkældrene, hvor de havde sprængt flere kister. De afdøde københavnere skulle således også komme til at opleve bombardementet!

Der kom også nye borgere til verden under bombardementet.

Bombardementet, set fra Kongens Nytorv. Folk flygter fra de brændende kvarterer. Midt for ses Østergades udmunding og til højre Rau's Hotel, hvor den danske overkommando havde sit hovedkvarter. Yderst til højre Hovedvagten. Gouache af C. A. Lorentzen. Københavns Bymuseum.

Enkelte fødsler er nok blevet fremskyndet af de forfærdende oplevelser. Marmorkrybberne i de kongelige stalde på Christiansborg blev redt op til fødende kvinder. En pige, der kom til verden en af rædselsnætterne, fik et livsvarigt minde ved dåben. Hun fik navnet *Raquetta Bombardina!*

Den tredje nat

Bombardementet holdt ikke op om morgenen efter den anden nat, men aftog gradvis ud på torsdagen. Endnu en gang ventede den engelske overkommando på budskabet om byens overgivelse efter de to frygtelige nætter. Og endnu en gang ventede englænderne forgæves.

Natten til fredag startede bombardementet for tredje gang. Der blev ikke sparet på ammunitionen. Man regner med, at der i alt blev sendt næsten 14.000 bomber og raketter ind over København – og heraf ca. 6.000 alene den tredje nat.

Brandfolkene energi var brudt ned. De var dødtrætte efter arbejdet de to foregående nætter. Et stort antal brandsprøjter var ødelagt af sprængstykker og af overbelastning. Og gader og stræder var spærret af nedstyrtede bygningsdele og dynger af knuste tagsten, så det ofte slet ikke var muligt at nå frem til de brændende bygninger.

Både brandfolkene på gaderne og de borgerlige forsvarsstyrker på voldene var ganske almindelige mennesker med hjem og familie. I to nætter havde de loyalt gjort deres pligt; den tredje nat kneb det. Mange forlod deres post under den almindelige opløsning for at se efter kone og børn og for at prøve at redde deres eget hjem.

Omsider fik englænderne ram på Vor Frue Kirke. J. C. Friberg, der var kirkens borgerlige værge, havde i god tid sørget for vandkar forskellige steder i kirken og i tårnet. Men det var ikke nok.

»... Natten mellem den 4. og 5. september opstod der først ild på vægtergangen, som blev slukket, men tidligt om morgenen satte en brandrak et sig fast oppe i spiret, lige neden under de tre kroner. Da det var umuligt for brandfolkene at komme så højt op med sprøjterne, og da alt håb om redning var forsvundet, besluttede både brandfolkene og tårnvægterne at redde sig.

Da de kom ned til tårnporten var den spærret af ild fra

Nørregade, så de måtte gå gennem kirken og ud ad porten mod universitetet.

Spiret faldt mellem klokken 3 og 4 ud mod Dyrkøb og blev liggende på kirkegården, hvad der bevirkede, at kirken som helhed brændte. ...«

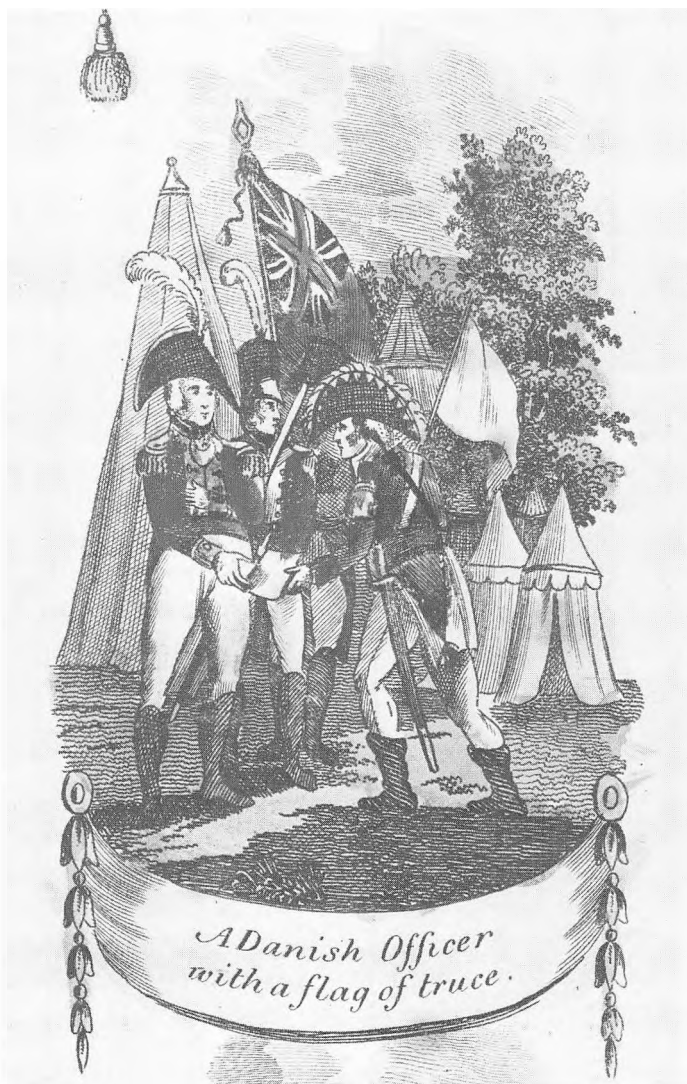
Det var, som om Vor Frue Kirkes ødelæggelse var den begivenhed, der fik københavnernes til helt at tabe modet. Tårnets klokker styrtede med frygtelige brag ned gennem hvælvingerne, og man hørte bagefter svagt i det fjerne jubelråb fra de engelske batterier, der holdt en kort pause med skydningen.

Men lidt efter begyndte bombardementet igen med fornyet kraft. Ilden fra kirken, tårnet og de omliggende brændende bygninger havde en selvforstærkende kraft. Luften var som glødende, og ilden bredte sig nu hurtigt fra hus til hus og fra gade til gade.

København overgiver sig

Københavns borgere havde fået nok. De lagde et kraftigt pres på den fortvivlede general Peymann, der lå til sengs med sit sårede ben i hotellet på Kongens Nytorv. Han lod sig nu overbevise om, at byen ville blive bombet sønder og sammen og flåden bortført under alle omstændigheder, hvis han fortsat nægtede forhandling. Derfor sendte han lørdag eftermiddag en parlamentær til general Cathcart med et brev.

»For at undgå al videre blodsudgydelse og for ikke at udsætte byen for de sørgelige følger af et længere bombardement, foreslår jeg en våbenstilstand på 24 timer, under hvilken der kan træffes en aftale, der kan tjene som indledning til kapitulationsbetingelserne.«

Lørdag den 5. september sendte Peymann en parlamentær til den engelske overkommando med forslag om våbenstilstand. Det engelske stik viser overrækkelsen af brevet fra Peymann. Kgl. Bibliotek.

Så forsigtigt og henholdende udtrykte Peymann sig. Cathcart svarede, at han fortsat ville undgå ethvert forsøg på at forhale sagen, og at han sendte sit budskab med en officer, som var bemyndiget til at modtage ethvert forslag til kapitulationsbetingelserne, så der kunne aftales en våbenstilstand. Hvis denne officer kom tilbage med et svar, der ikke var tilfredsstillende, ville bombardementet blive genoptaget.

Peymann lod Cathcart vide, at han ikke ønskede at forhale sagen, men at han måtte have den nødvendige tid til at forhandle med regeringens embedsmænd og forpligtede sig til at sende betingelserne for overgivelsen den følgende dag, søndag, senest klokken 12.

Selv om den engelske generalstab først fik brevet søndag morgen, undlod man at genoptage bombardementet natten mellem lørdag og søndag. De københavnere, der kunne sove, fik en rolig nat.

Klokken 10 søndag formiddag, den 6. september, forhandlede Peymann i sit hovedkvarter med sine kolleger, de militære øverstbefalende, og med overordnede embedsmænd fra central-administrationen og bystyret. Der blev hurtigt flertal for at søge forhandlinger optaget med udleveringen af flåden som baggrund. Kommandør Bille var den eneste, der ikke ville tilslutte sig kapitulationen. Han foreslog, at man samlede alle kampdygtige enheder til et sidste, desperat udfald mod de engelske belejrer. Planen blev dog afvist af flertallet.

Tre danske forhandlere, med general *Ernst Walterstorff* som talsmand, begav sig om aftenen til Østerport for at møde de engelske udsendinge. En af de engelske forhandlere, *Sir Home Popham*, fulgte med tilbage for at forhandle mundtligt med general Peymann i det danske hovedkvarter. Det blev et bevæget møde. Som situationen nu havde udviklet sig, anså englænderne sig som sejrherre, der kunne diktere fredsvilkårene. Det gjorde de – og de blev skrappe. Flåden skulle udleveres – ikke som depositum, men til ejendom, som egentligt krigsbytte. Udleveringen omfattede ikke blot skibene fra de største lineskibe til de mindste joller, men alt maritimt udstyr

uden undtagelse. Endelig skulle de engelske tropper besætte Kastellet, Gammelholm og Nyholm i de seks uger, der ville gå, før skibene var rede til afsejling.

General Peymann og de rådgivere, han havde tilkaldt, forhandlede hele natten. Den 7. september, klokken 4 om morgenen, blev kapitulationen underskrevet. København havde overgivet sig.

Man kunne spørge, hvorfor flåden ikke blev ødelagt, mens det var muligt. For det første turde Peymann ikke tage ansvaret for at ødelægge de betydelige værdier, skibene repræsenterede. Han kunne jo ikke vide, at kronprinsen faktisk havde udstedt ordre herom og sendt en løjtnant af sted med budskabet til Peymann. Løjtnanten blev taget til fange af englænderne og interneret. Han nåede dog forinden at give brevet til en embedsmand, som af forsigtighed brændte det ulæst. For det andet var vanddybden i havnen så ringe, at selv om man sænkede skibene, ville de let kunne hæves igen. Og man turde ikke brænde dem for ikke at risikere at sætte ild i hele København.

Den ødelagte by

Kapitulationsbetingelserne blev læst op for de dødtrætte og medtagne borgere. Politimesteren i København red selv rundt i gaderne med Peymanns proklamation. Selv om de fleste åndede lettet op, var der dog flere steder tilløb til tumult, startet af grupper, der fandt vilkårene for ydmygende. Men politimesteren havde været så forudseende at lade sig eskortere af gardere, så urolighederne kunne holdes i ave.

Nu kunne københavnernes atter færdes i deres by, og alle de mange, der havde søgt tilflugt på Christianshavn, vendte

Udsigt fra Gråbrødre Torv over de sodsværtede ruiner. Det var et sørgeligt syn, der mødte københavnernes efter den tredje bombardements-nat. Maleri af J. P. Møller og Eckersberg fra 1808. Frederiksborg.

tilbage til den bombehærgede stad – mange af dem til ruinerne af deres hjem.

Thomas Overskou fulgte med sin mor og sine søskende ind mod deres hjem i det medtagne kvarter:

»... Min mor tog vejen over Langebro. Ved Hømagasinet kunne vi ikke komme videre langs volden, for de rygende ruiner lå tværs over gaden. Vi måtte så vandre om ad Bryghusgade, gennem Rådhusstræde og over Gammeltorv.

Den uhyre røgmasse foran os spåede os vel noget skrækkeligt, men det gik dog temmelig godt, indtil vi nåede begyndelsen af Nørregade, som var helt spærret af mure, der fra begge sider var styrtet ud over gaden. De lå så højt, og røg og hede

slog os således i møde fra dem, at det ikke var til at tænke på at krybe over dem.

Vi gik ned ad Vestergade og drejede med bævende hjerter ind i Larsbjørnsstræde. »Åh, Gud ske lov!« råbte min mor sjæleglad, »Sukkerhuset står!« Vi krøb over de endnu hede murebrokker og nåede endelig raffinaderiet, hvor vi glædesdrukne genså vor far frisk og rask. ...«

Så gik familien Overskou med faren i spidsen hen for at se til deres hjem. Ude fra gaden så »Arken« tålelig ud, »... men da vi kom ind i gården – hvilket syn! Hele muren af de tre etager lige over vor stue var dels styrtet ned i gården og hængte dels ud over vore vinduer. En eneste bombe havde anrettet denne ødelæggelse og samtidig dræbt en gammel murersvend, som nylig var kommet hjem fra brandvagt og udmattet havde kastet sig på sin seng lige over vort lille værelse. ...«

Også Sophie Thalbitzer vovede sig ud i den brandhærgede stad:

»... Min Gud, hvilket syn! Københavns ildebrand i 1795 var intet i sammenligning. Dengang stod dog murene, men her var ikke alene husene brændt, men murene styrtet sammen, som om de var væltet af jordskælv. Gruset, som lå i gaderne, næsten en alen højt, var endnu så hedt, at jeg brændte mine fødder ved at gå på det. ...«

En opgørelse viste, at 305 beboelseshuse var helt ødelagt og ca. 1600 svært beskadiget. Vor Frue Kirke og universitetets hovedbygning var brændt. Af byens civile indbyggere var der dræbt ca. 1.600 og såret ca. 1.000. De væbnede styrker slap betydelig billigere. Der blev dræbt 188 og såret 346 mand.

Det var også gået hårdt ud over forstæderne. Næsten alle huse var jo brændt af og træer og buske fældet. Etableringen af de engelske batterier havde også medført ødelæggelser.

De engelske soldater og officerer var naturligvis genstand for et

Den utrættelige Eckersberg har også været ude i Søndermarken og tegnet de meget omtalte skotske soldater med „skørter“ og bare lår. Statens Museum for Kunst.

voldsomt had, og det var da også et led i fredsftalen, at de ikke måtte færdes i København inden for voldene. Det forhindrede dog ikke de nysgerrige københavnere i at gå ud til de engelske stillinger for at betragte deres fjender på nærmeste hold. Thomas Overskou gik med sine forældre ud på Frederiksberg for at se englænderne:

»... En umådelig menneskemængde trak lige som vi gennem Frederiksberg Allé efter at være gået uden om den af sandsække opkastede skanse foran Jernporten. Forskelligt uniformerede englændere og københavnske spidsborgere med koner og børn slentrede om mellem hverandre i gangene, sad på bænkene, lå i klynger på græsplænerne eller var i færd med at plukke frugt.

Allerede her viste sig af den sikkerhed, hvormed englænderne og københavnere bevægede sig side om side i stor gemyt-

lighed, at begge parter fandt hinanden af fjender at være meget fremkommelige og omgængelige. ...«

Den lille Thomas kikkede nysgerrigt ind i Søndermarken for at få øje på de meget omtalte skotter, der gik med skørter og havde bare lår:

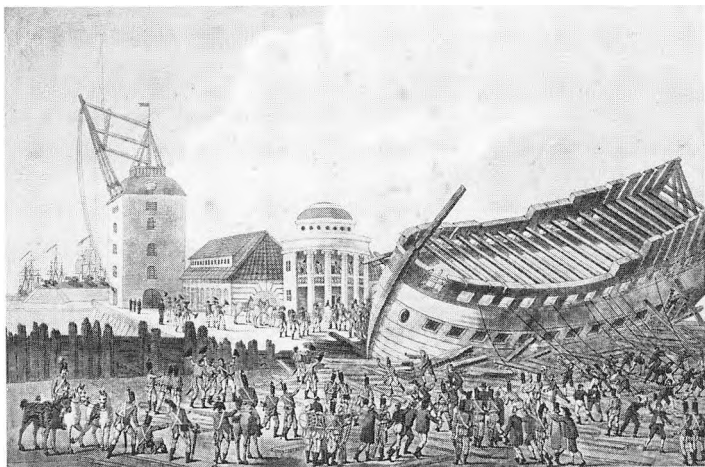
»... Overalt, på plænerne og mellem de store stammer, viste sig et broget og for os forbavsende malerisk røre. Uden for og inde i teltene, ved de utallige geværpyramider og omkring de mangfoldige ildsteder, gik og lå, i de smukke, røde munderingstrøjer, ternede skørter, af forskelligt farvede bånd flettede gamacher og nøgne lår, de kraftige, krigsvante mænd, livligt grupperet med de mange kvinder, der var fulgt med dem. ...«

Sophie Thalbitzer havde også været på en tur uden for staden for at se til sin brors landsted på Gammel Kongevej:

»... Uden for indkørslen til min brors gård lå lejret en del bjergskotter. Deres dragt er meget romantisk, men deres figurer, som jeg havde forestillet mig kæmpemæssige, er netop det modsatte. De bjergskotter, jeg så, var alle små og gultne mennesker med nedbøjede halse og krumme knæ. ...«

Fjendens bytte

I mellemtiden havde englænderne travlt med at gøre den danske flåde sejlklar. Mens skibene blev rigget til, gik en gruppe officerer med Sir Popham i spidsen omkring og udpegede alle de genstande, der skulle beslaglægges som krigsbytte ud over skibene. Alt, hvad der havde den ringeste værdi, og som kunne fjernes, blev taget. Resten blev ødelagt.

Inden afrejsen ødelagde englænderne de skibe, der var under bygning på Orlogsværftet. Eckersberg gjorde dette billede, som fik titlen: „Englændernes sidste Skændselsdaad“. Kgl. Bibliotek.

Der blev fyldt 92 transportskibe med gods, bestående af tømmer, bjælker, hamp, jern, værktøj, maskiner og instrumenter. Flådens sølvkirkekar blev også taget – men dog leveret tilbage. Endvidere møbler, bøger, kort, ja selv kontorsakse og lysestager blev taget. Vinduer og døre i bygningerne blev hængt af og låsetøj pillet ud. Endog et læs kul, indkøbt i England, tog man med.

Under dette pillearbejde fik englænderne ivrig hjælp af danske bådsmænd fra Holmen. Iveren dækkede dog over, at man fik gemt 1000 kanoner, 26.000 kanonkugler og bomber, 3 tons krudt og en mængde andre ting af vejen, således at englænderne ikke fik dem med. Alle de ting blev der god brug for senere.

På Nyholm stod to orlogsskibe på bedding, og et næsten færdigbygget lineskib var på stabelen. De tre nybygninger blev

væltet omkuld og omhyggeligt ødelagt. Hvad der kunne bruges af materialerne blev naturligvis først taget fra.

Et skib, som lå i dokken, ville englænderne hale ud, men de fandt ikke ud af at betjene dokkens maskineri. I stedet ødelagde de skibet grundigt. Dokken led derimod ingen skade. Man kunne ikke finde bundventilen.

Endelig afsejlede englænderne. Det skete dog ikke på den aftalte dato – den 19. oktober – fordi der pludselig rejste sig en storm fra nordvest. Først den følgende dag kunne man komme af sted.

Mange københavnere græd, da de så landets stolthed, den store flåde, på vej bort under engelsk flag. Byttet omfattede 50 orlogsskibe – heraf 17 linieskibe og 17 fregatter – samt 26 kanonbåde. Reden var tom.

Efterspillet

Hvad mente landets regent, kronprins Frederik? Først den 11. september fik han underretning om kapitulationen sammen med en forklarende rapport fra Peymann. Kronprinsen svarede overhovedet ikke.

Først to måneder efter kapitulationen var kronprinsen tilbage i København. Straks den næste dag blev general Peymann arresteret sammen med to andre højtstående officerer.

Både kronprinsen og Københavns befolkning havde brug for en syndebug. Og det blev altså stakkels gamle Peymann, som kronprinsen i realiteten havde svigtet. For at gøre en lang historie kort: I januar 1809 blev Peymann dømt til at »... have ære og liv forbrudt ...«, og hans ejendom skulle konfiskeres. I et tillæg til dommen bestemte Frederik 6., som var blevet konge efter sin fars død i 1808, at dommen »... med allernådigst hensyn til den domfældtes lange og tro tjeneste ...« skulle

formildes til afsked fra hæren og fæstningsarrest i Kastellet. Og på hans majestæts fødselsdag ti dage efter dommen blev Peymann løsladt.

Mange år senere, da Napoleons herredømme var slut, blev Peymann dog taget til nåde igen. Han nåede heldigvis at opleve sin oprejsning, for han døde først 1823 i en alder af 88 år.

Til slut et lille træk fra englændernes plyndring på flådens område. Blandt de mange skibe var der en lille lystyacht, som kronprinsens morbror – den engelske konge – havde foræret sin kære nevø til hans konfirmation for mange år siden. I et uventet anfald af taktfølelse havde englænderne ladet denne båd blive tilbage. Da kronprinsen opdagede det, blev båden omgående sendt til England med den besked, at man tilsyneladende havde glemt et enkelt skib, der hermed eftersendes. Med venlig hilsen. ...

Hvornår skete det?

1797

Christian Bernstorff bliver udenrigsminister efter sin far A. P. Bernstorff's død.

1798

Da ikke blot England, men også Frankrig nu opbringer handelsskibe, beslutter Danmark at lade sine handelsskibe konvojere – d. v. s. ledsage af orlogsskibe – for at hævde neutraliteten. Den nye udenrigsminister advarer ligesom sin far mod konvojeringen, men kronprinsen – den senere *Frederik 6.* – og kommercekollegiet – datidens handelsministerium – gennemfører beslutningen og fastholder forbud mod visitation. Det vil sige, at man nægter krigsskibe fra krigsførende nationer adgang til at undersøge – visitere – handelsskibene for at kontrollere, om der er varer om bord til fjendtlige nationer.

1799

Kaptajn *von Dockum*, chef for fregatten »Havfruen« og leder af en konvoj på tolv handelsskibe, beskyder en båd fra et engelsk krigsskib, som forlanger visitation. England protesterer og giver ordre til, at retten til visitation skal hævdes med våbenmagt.

1800

Fregatten »Frey« indlader sig i kamp med en engelsk eskadre for at beskytte sin konvoj mod visitation, men må overgive sig. Efter sin hjemkomst fejres kaptajn *Krabbe* som en helt.

Udenrigsministeren opfordrer Rusland til at tage initiativet til et væbnet neutralitetsforbund.

Samtidig træffes aftale med den engelske diplomat *Lord Whitworth*, der kommer til København med en flådeafdeling, om at Danmark ophører med konvojeringen, mod at englænderne ikke konsekvent forlanger visitation af danske skibe.

Den russiske zar *Paul* har i mellemtiden taget det ønskede

initiativ og fremlagt forslag om deltagelse i et neutralitetsforbund, ikke blot for Danmark, men også for Sverige og Prøjsen.

16.12. »Det væbnede Neutralitetsforbund« tiltrædes af Danmark. England betragter dette som en alvorlig krænkelse, navnlig af den netop trufne aftale.

1801

14.1. England beslaglægger samtlige dansk-norske skibe – i alt 149 – som befinder sig i engelske havne.

12.3. En engelsk flådeafdeling afgår mod København.

30.3. Den engelske flåde passerer Kronborg under kommando af admiralerne *Parker* og *Nelson*.

1.4. Den engelske flåde lægger sig uden for København – på reden. (En red er en ankerplads uden for en havn. Her opankrer skibe, der stikker dybere, end havnens vanddybde tillader).

2.4. Slaget på Reden.

23.6. Danmark indrømmer England ret til at visitere handelskibe.

1806

21.11. *Napoleon* udsteder i Berlin bestemmelsen om »fastlandsspærringen« for at isolere England økonomisk.

1807

George Canning bliver engelsk udenrigsminister.

14.6. Slaget ved Friedland i Østprøjsen. Napoleons sejr over Rusland.

21.6. Våbenhvile

25.6. *Napoleon* møder den russiske zar *Alexander 1*.

7.7. Fredsaftale i den østprøjsiske by Tilsit.

10.7. Underretning om de hemmelige forhandlinger i Tilsit når

frem til England, ledsaget af et falsk rygte om, at den danske flåde er ved at blive udrustet – formentlig for at blive stillet til rådighed for Napoleon mod England.

- 18.7. Udenrigsminister Canning giver ordre til klargøring af en større flådestyrke. Det sker hemmeligt, men tanken er at sende den til Danmark for at sikre sig den danske flåde og derved komme Napoleon i forkøbet.
- 19.7. Den engelske diplomat *Sir Francis Jackson* får instruks om at rejse til Danmark og søge at overtale den danske regering til at udlevere flåden under trussel om et bombardement af København. Samme dag udpeges admiral *James Gambier* til at lede den engelske flåde.
- 26.7. Den engelske flåde forlader havnen i Yarmouth og sætter kursen mod Danmark.
- 7.8. Jackson modtages af udenrigsminister Bernstorff i Kiel og forelægger et engelsk forslag om en alliance mellem England og Danmark. Forslaget afvises.
- 8.8. Den engelske flåde er nået frem til Øresund og passerer Kronborg. Kronprinsen rejser fra Kiel til København for at organisere stadens forsvar.
- 9.8. Jackson følger efter kronprinsen til København for at genoptage forhandlingerne. General *Peymann* får overladt ansvaret for Københavns forsvar.
- 11.8. Kronprinsen rejser tilbage til Kiel og medtager sin far, den sindssyge kong *Christian 7.*
- 12.8. Jackson ankommer til København og må nøjes med at forhandle med udenrigsministeriets direktør, *Joachim Bernstorff*, som ikke kan træffe politiske beslutninger.
- 13.8. Efter at have opgivet at gennemføre sin mission uden magtanvendelse går Jackson om bord i den engelske flåde. Operationen kan begynde.

- 16.8. 30.000 engelske soldater går i land ved Vedbæk uden at møde modstand. Landstyrkernes chef, general *Cathcart*, lægger sine regimenter og batterier i en halvkreds uden om København.
- 20.8. Den engelske overkommando opfordrer Peymann til overgivelse. I modsat fald vil byen blive bombarderet. Peymann afslår.
- 29.8. Landeværnet lider nederlag i »træsko-slaget« ved Køge.
- 31.8. Livjægerne foretager et udfald i Classens Have.
- 1.9. Englænderne fremsætter endnu en opfordring til overgivelse. Peymann tilbyder at sende en kurér til Kiel for at indhente kronprinsens svar. Det betragtes som en forhaling og afslås af den engelske overkommando.
- 2.9. En tredje opfordring til at udlevere flåden og undgå bombardement afsendes. Endnu en gang afslår Peymann. Derefter indledes bombardementet samme aften.
- 3.9. Nattens skader efter bombardementet besigtiges ved dagslys. Man finder, at de er til at overse. Da englænderne ikke modtager nogen fredsføler i dagens løb, genoptages bombardementet tidligt om aftenen.
- 4.9. Skader og tab er omfattende. Brandfolkene er udmattede. Til trods herfor tør Peymann ikke kapitulere. Endnu en gang genoptages bombardementet.
- 5.9. Tab og ødelæggelser er forfærdende store. Bl.a. er Vor Frue Kirke brændt ned. Peymann kommer under hårdt pres af byens borgere for at kapitulere. Der holdes krigsråd i det danske hovedkvarter.
- 6.9. Våbenstilstand aftales mellem parterne.
- 7.9. Kapitulationen underskrives.
- 20.10. Den danske flåde sejles bort som krigsbytte.

Litteraturfortegnelse

En række udgaver af Danmarks historie beskriver englandskrigen i 1800-tallets begyndelse. Blandt de nutidige, lettilgængelige værker kan nævnes *Danmarks Historie*, udgivet af Politikens Forlag, bind 10, »Reform og Fallit, 1784-1830«, skrevet af *Jens Vibæk*.

I øvrigt henvises til nedennævnte værker:

Bech, Svend Cedergreen: Københavns Historie gennem 800 år. 1967

Christensen, Villads: København under Belejringen 1807.

Historiske Meddelelser om København, 1. række, bind I

Drewsen, Johan Christian: Strandmøllen. Memoirer og Breve, bind 25

Friborg, Jens Christopher: En københavnsk Urtekræmmers Levnetsløb. Museum 1891, I

Jespersen, Knud J. V.: Belejringen af København i 1807 og kortet i guvernørbibloteket i Odense. 1974

Jørgensen, Harald: København fra boplads til storby, bind II, »Klassicismens By«. 1948

Københavns Historie, bind 3, 1728-1830 (*Svend Cedergreen Bech*) 1981

Lindeberg, Lars: Englandskrigen 1801-14. 1974

Overskou, Thomas: Af mit Liv og min Tid. 1868.

Rubin, Marcus: 1807-14. Studier til Københavns og Danmarks Historie. 1892 (genudgivet 1970)

Thalbitzer, Sophia Dorothea: Grandmamas Bekendelser. Memoirer og Breve, bind 4

Af JAN MØLLER er tidligere udkommet
om livet i det gamle København:

Jan Møller
BORGER I MIDDELALDERENS KØBENHAVN

Jan Møller
BORGER I CHRISTIAN 4.'s KØBENHAVN

Jan Møller
BORGER I HOLBERGS KØBENHAVN

Jan Møller
BORGER I VOLDENES KØBENHAVN

Jan Møller
BORGER I KLUNKETIDENS KØBENHAVN

Om bøgerne skrev pressen bl.a. :
*Det er spændende at blive ført gennem
København af Jan Møller ... spændende
at læse om hvordan man gik klædt, hvad man
spiste og hvorledes man arbejdede. De mange
herlige illustrationer er med til at gøre
bøgerne til små kulturhistoriske perler!*

Jan Møller
1807
– en by i flammer

Den 16. august 1807 blev engelske tropper landsat
på Øresundskysten ud for Vedbæk
og begav sig straks mod København.
Formålet med invasionen var at tvinge
den danske regering til at udlevere flåden.
Det nægtede regeringen uanset englændernes
trussel om at bombardere København.
Man nægtede simpelt hen at tro,
at truslen var alvorlig ment.

Efter at have forsøgt en forhandlingsløsning indledte
de engelske besættelsestropper den 2. september
et bombardement af hovedstaden. Bomber og brandpile
regnede ned over civilbefolkningen i tre nætter,
før byen overgav sig. Så gik englænderne i gang
med at gøre sit krigsbytte – den danske flåde – sejlklar.
Den 20. oktober forlod den engelske flåde København
med 50 danske orlogsfartøjer.

Det er i 1982 netop 175 år siden, at denne dramatiske
episode i det europæiske stormagtsopgør fandt sted.
Desuden var det den første gang en krigsførende magt
gennemførte en terrorhandling, som bevidst var rettet
mod civilbefolkningen, for at opnå et militært mål.
I København blev der dræbt omkring 1600 og såret henved
1000 borgere. 305 beboelseshuse blev totalt ødelagt
og ca. 1600 svært beskadiget.

Jan Møller fortæller om baggrunden for besættelsen
og bombardementet. Med de talrige citater fra øjenvidner
og de mange illustrationer får læseren et fantastisk
levende billede af det uhyggelige drama, der fandt sted
for 175 år siden.